

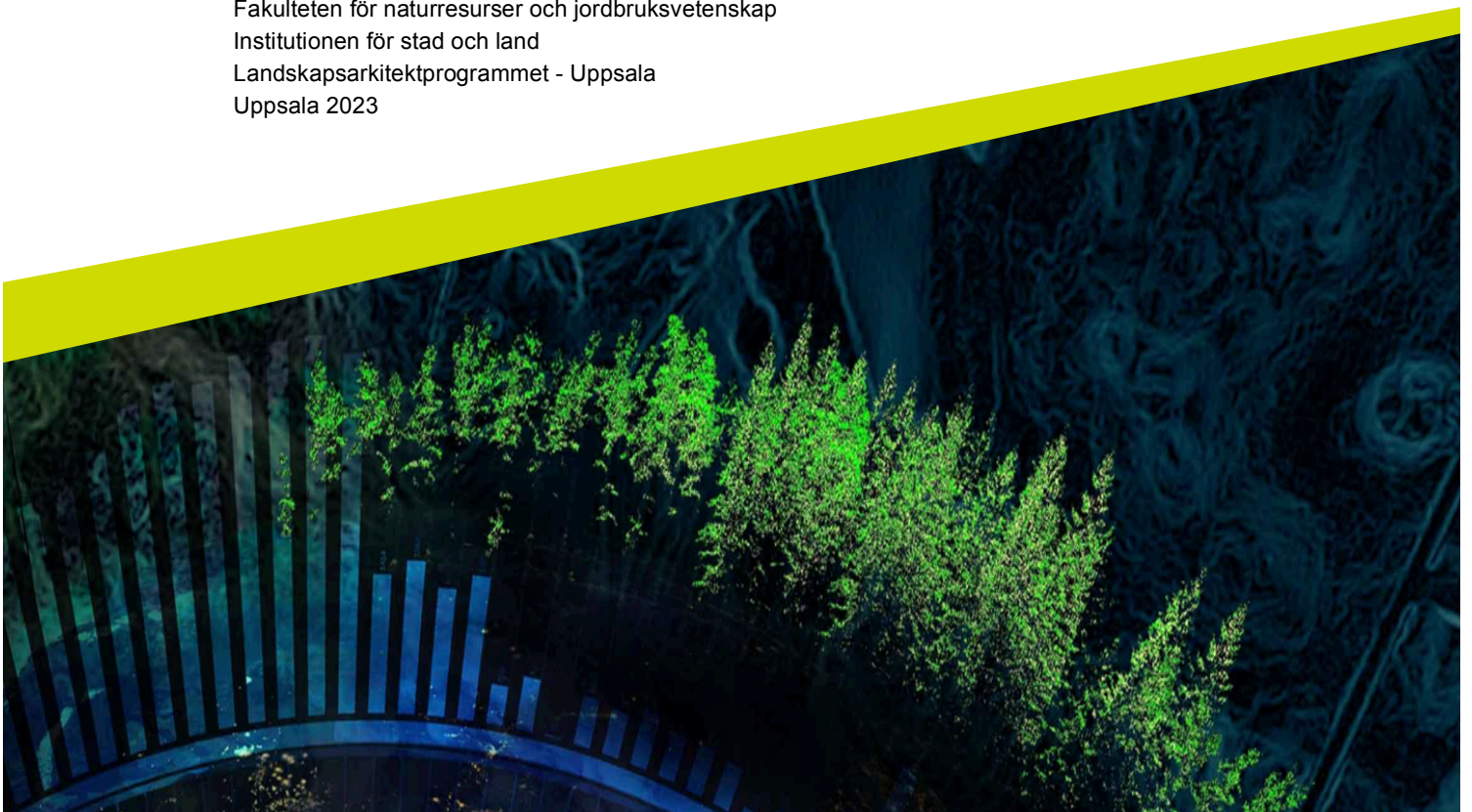

Synen på medborgardialogen

- En studie om landskapsarkitekters syn på medborgardialoger i relation till gestaltungsprocessen

Mika Uhrdin & Lisa Wikström

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Uppsala 2023

Synen på medborgardialogen? – En studie om landskapsarkitekters syn på medborgardialoger i relation till gestaltungsprocessen

How is the citizen dialogue perceived? – A study regarding how citizen dialogues are perceived by landscape architects in relation to their design process

Mika Uhrdin & Lisa Wikström

Handledare: Sara Westerdahl, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Examinator: Neva Leposa, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Bitr. examinator: Helena Nordh, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur
Kurskod: EX0861
Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2023
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: fokusgrupp, medborgardialog, gestaltungsprocess, offentliga utemiljöer, landskapsarkitektur

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landskapsarkitektur

Förord och tack

Uppsatsen är ett kandidatarbete på landskapsarkitektsprogrammet vid SLU Ultuna. Lisa Wikström och Mika Uhrdin har planerat och utfört studien tillsammans. Båda har deltagit vid intervjuer, litteratursökning, analys och skrivarbete. Mika Uhrdin har skrivit utkast till kapitel 4.1 och Lisa Wikström har skrivit utkast till kapitel 4.2, för att sedan revideras av den andra studenten. Övriga kapitel är skrivna och reviderade om vartannat av båda studenter. Layoutarbete är genomfört av båda studenter.

Vi vill rikta ett tack till vår handledare Sara Westerdahl för givande och noggrann handledning. Vi vill även tacka de fyra landskapsarkitekter som valde att ställa upp på intervju och därmed gjorde vår uppsats möjlig; Malin Croner, Anders Dahlbäck, Agnes Alvarsson-Hjorth och Henrik Ljungman.

Sammanfattning

Arbete med fokusgrupper, genom medborgardialoger, i gestaltningsprocesser av offentliga utemiljöer är ett verktyg som idag används av landskapsarkitekter. Det finns emellertid inget övergripande ramverk för hur dessa ska genomföras. Syftet med arbetet är att undersöka landskapsarkitekters syn på hur gestaltningsprocessen förhåller sig till verktyget fokusgruppsbaserad medborgardialog, samt vilka aspekter från medborgardialogerna som beaktats i ett antal valda gestaltningsprocesser. Intervjuer med fyra landskapsarkitekter som medverkat i fokusgruppsbaserade medborgardialoger ligger till grund för undersökningen. Intervjusvaren diskuteras sedan utifrån vald litteratur som berör både förhållandet mellan gestaltaren, gestaltningsprocessen och dialogen samt medborgardialogens roll i gestaltningsprocessen. Resultat och diskussion inkorporeras därmed i ett avsnitt och visar att samtliga intervjurespondenter uppfattade medborgardialogen som givande men att där också fanns utmaningar. En del av dessa utmaningar anses svåra att undvika i och med hur samhällsplanering idag är uppbyggd, en medvetenhet om detta är positivt då det möjliggör hantering av dem på bästa sätt. Andra utmaningar kan antas ha potential att undvikas om en övergripande struktur över processen utformas. Sammanfattningsvis kan det konstateras att medborgardialoger med en fokusgrupp som ofta inte hörs i offentliga sammanhang är ett viktigt verktyg för landskapsarkitekternas arbete mot jämlika offentliga utemiljöer och bör därför uppmuntras och en övergripande struktur bör utvecklas.

Nyckelord: fokusgrupp, medborgardialog, gestaltningsprocess, offentliga utemiljöer, landskapsarkitektur

Abstract

Citizen dialogue with focus groups is a method that occurs in design processes of public spaces today. However in this study an overall used framework could not be identified for how these should be executed. The purpose of the study is to investigate landscape architects view on how design processes relates to the instrument of citizen dialogue with a focus group. Additionally which aspects that are considered from the citizen dialogue in a chosen number of design processes. Interviews with four landscape architects that has participated in citizen dialogue with a focus group form the basis of this study. Literature touching both the relationship between the designer, the design process and the dialogue as well as the roll of the citizen dialogue in the design process are used to discuss the answers from the interviews. Thus is the result and discussion assorted and indicates that all interviewees perceived the citizen dialogue as rewarding, at the same time as there were challenges. Some of the challenges are hard to avoid in the way the community planning looks today, this causes for an awareness to be able to handle them in the best way possible. Other challenges can be expected to have the potential to be evaded if an overall structure over the process were to be formed. In conclusion it can be stated that citizen dialogue with focus groups is an important method for landscape architects in their work towards equal sustainable public spaces, it should therefore be encouraged and a development of it's structure should be worked towards.

Keywords: focus group, citizen dialogue, design process, public spaces, landscape architecture

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	6
1.1 Syfte och frågeställning.....	7
1.2 Avgränsningar.....	7
1.3 Parkprojekten.....	8
1.3.1 Alby folkhälsopark.....	8
1.3.2 Rosens röda matta.....	9
1.3.3 Sporthotellet.....	10
1.3.4 Lina Sandells park.....	10
2. Metod.....	12
2.1 Val av projekt.....	12
2.2 Intervjuer med landskapsarkitekter medverkande i medborgardialoger.....	13
2.3 Metodkritik.....	14
3. Litteraturoversikt.....	15
3.1 Gestaltaren, gestaltningsprocessen och dialogen.....	15
3.2 Medborgardialogens roll i gestaltningsprocessen.....	16
4. Resultat och diskussion.....	20
4.1 Medborgardialogen i gestaltningsprocessen.....	20
4.1.1 Hur närvarande ska medborgardialogen vara i gestaltningen?.....	20
4.1.2 Medborgardialogen som ett verktyg i landskapsarkitektens gestaltning.....	22
4.2 Gestaltningen utifrån medborgardialogen.....	23
4.2.1 Gestaltningsaspekter i parken utifrån dialogen.....	24
4.3 Landskapsarkitekternas upplevelse av medborgardialogen.....	25
4.3.1 Upplevda utmaningar i samband med medborgardialog.....	25
4.3.2 Landskapsarkitekternas erfarenheter av medborgardialoger.....	28
4.4 Sammanfattande diskussion.....	30
Referenslista.....	33
Bilaga 1.....	37

1. Introduktion

För att skapa attraktiva och representativa utemiljöer kan gestaltning utgå ifrån eller involvera befolkningen genom medborgardialoger. Enligt den formella samrådsskyldigheten ska Sveriges kommuner alltid föra en dialog med medborgare i och med fysisk planering (Boverket 2022a). Enligt plan -och bygglagen (2022) är medborgardialogen ett sätt att höra medborgares åsikter innan en planprocess startar. På det sättet uppmärksammas kommuninvånarnas intressen och synpunkter. Att för kommunen föra dialog vid småskaliga byggprojekt är inte stadgat i lag, men uppmuntras för att skapa hållbara samhällen.

En utökad medborgardialog vid detaljplanering kan få positiva konsekvenser så som ökad hänsyn till den lokala miljön av de boende, samt att medborgarna kan bidra med personliga erfarenheter och kunskaper om området som i sin tur kan bidra till offentliga platser med starka beslutsunderlag. En utökad medborgardialog kan exempelvis ske genom att kommunen riktar in sig på en viss fokusgrupp¹, då kan de medborgare som ofta inte har en röst i offentliga sammanhang få sina åsikter beaktade (Boverket 2022b). För medborgare är det viktigt att bli betraktade som aktörer och subjekt i medborgardialoger då de därmed kan bidra med perspektiv och kunskap som ger underlag för en rättvis och socialt hållbar samhällsutveckling (Olofsson 2015). För landskapsarkitekter är därmed medborgardialoger som involverar en specifik fokusgrupp ett viktigt verktyg i gestaltningsprocessen där målet är en representativ offentlig utemiljö.

Tidigare forskning kring stadsbyggnadsprocesser och medborgardialoger indikerar att krav på effektivitet har en inverkan på planerarnas syn på medborgardeltagandet. Inom stadsplanering dominerar teknisk expertis och det är en kunskap som generellt värdesätts högre än medborgarnas lokala kunskap (Khakee, 2006:19). Detta indikerar att det kan finnas flera faktorer som påverkar planerarens syn på medborgardialoger. Av den orsaken ser vi möjligheten i att undersöka landskapsarkitekters syn på medborgardialogen i relation till gestaltningsprocessen i fyra svenska exempel. I den här studien har landskapsarkitekter intervjuats från utvalda parkprojekt, där medborgardialoger genomförts med en specifik fokusgrupp. Studien avser undersöka medborgardialogen i förhållande till gestaltningsprocessen. De parker som har

¹ Att arbeta med fokusgrupper innebär enligt Morgan (1997) en kvalitativ datainsamling som är en blandning av ostrukturerade intervjuer och deltagandeobservationer. Fokusgruppen karakteriseras av att de har en gemensam upplevelse (Hylander 1998).

undersökts är Alby folkhälsopark i Botkyrka (Stockholm), Rosens röda matta i Rosengård (Malmö), Sporthotellet i Kista (Stockholm) och Lina Sandells park i Gottsunda (Uppsala). Alla parkerna är lokaliserade i särskilt utsatta områden² och projekten har haft ett fokus på unga kvinnor i planeringsprocessen samt satsat på att främja ungdomars aktivitet (Björnson 2014; Söderling 2015; Alvarsson-Hjorth 2023; Ljungman 2023). Förhoppningen med vår undersökning är att belysa hur medborgardialogen setts ur landskapsarkitekternas gestaltande perspektiv, för att sedan kunna diskutera medborgardialoger som ett verktyg i arbetet med representativa offentliga utemiljöer.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet är att undersöka landskapsarkitekternas syn på hur gestaltningsprocessen förhåller sig till verktyget fokusgruppsbaserad medborgardialog, samt vilka aspekter från medborgardialogen som beaktats i gestaltningsprocesserna.

- Hur ser de involverade landskapsarkitekterna på medborgardialoger i relation till gestaltningsprocessen?

Detta kan i sin tur ge skäl till vidare forskning inom ämnet, där ändamålet bör vara att stödja medborgardialogers utformning inom gestaltningsprojekt.

1.2 Avgränsningar

Endast landskapsarkitekternas perspektiv på medborgardialogerna undersöks, detta för att få en ingående förståelse för hur de ser på medborgardialoger i relation till gestaltningsprocessen. De medverkande fokusgruppernas upplevelser av dialogen undersöks ej för att avgränsa uppsatsen.

I valet av projekt har vi utgått från vilken målgrupp projekten har haft fokus på. Vi har valt att fokusera på en så specifik målgrupp som möjligt, unga kvinnor i särskilt utsatta områden. Detta för att landskapsarkitekternas syn på en sådan medborgardialog svarar mot uppsatsens syfte, då relationen mellan landskapsarkitekternas gestaltningsprocess och fokusgruppsbaserad medborgardialog ska undersökas. Fyra projekt undersöks då det anses vara ett antal fullgott för uppsatsens syfte, för att fastställa eventuella slutsatser krävs dock undersökningar med bredare forskningsunderlag. Genom de valda avgränsningarna för undersökningen möjliggör vi ingående analyser av de valda medborgardialogerna och deras relation till gestaltningsprocesser.

² Enligt Polismyndigheten innebär särskilt utsatta områden att det inom området finns en allmän obenägenhet att delta i rättsprocessen. Det kan även inbegripa parallella samhällsstrukturer, extremism, fundamentalistiskt inflytande som begränsar människors fri- och rättigheter samt en hög koncentration av kriminella (Polisen u.å).

Inom de olika valda parkprojekten i uppsatsen har olika termer för medborgardialog använts för att uttrycka den dialogprocess de har använt sig av. Exempel på dessa termer är deltagandegestaltning (Dahlbäck 2023) och medskapandeprocess (Alvarsson-Hjorth 2023). För tydlighetens skull kommer termen medborgardialog att användas i denna uppsats.

1.3 Parkprojekten

Nedan redogörs fakta om de fyra parkerna; deras geografiska läge, utformning, hur medborgardialogen gick till och de intervjuade landskapsarkitekternas roll i projekten.

1.3.1 Alby folkhälsopark

Alby är en kommundel inom Botkyrka kommun i Stockholms län. Flera projekt i Botkyrka kommun fokuserar på att minska segregationen och öka jämlikheten. Det utvecklingsprogram för Alby som gäller i dagsläget beslutades 2009 av Botkyrka kommuns kommunfullmäktige och har fem huvuduppgifter. Den första av dessa fem viktiga punkter lyder; Skapa en bra uppväxtmiljö för flickor och pojkar, vilken kan anses ha föranlett målgruppsfokuset i utformandet av Alby folkhälsopark (Botkyrka kommun 2020).

2014 beslutade Botkyrka kommun att Alby IP skulle upprustas, upprustningen ledde till utarbetandet av Alby folkhälsopark. Projektiden innebar bland annat att folkhälsoparken skulle ha breda målgrupper men med fokus på unga kvinnor i utformningen, satsa på folkhälsa snarare än föreningsidrott och inkludera organiserad spontanidrott tidigt. Detta resulterade i en utemiljö på ett sportområde med en mix av kultur/idrott/rekreation/mötesplats där ett medborgarinflytande och delaktighet i både utformningen och samförvaltning var målet (Boverket 2023). För att locka kvinnor till parken och därmed öka jämlikheten bland besökarna bestämdes att en medborgardialog med unga kvinnor skulle utgöra en del av planeringsprocessen. Målgruppen utgjordes emellertid inte enbart av kvinnor då projektets främsta mål var att förbättra folkhälsan, tanken var att även locka dit exempelvis föräldrar och barn;

Genom att bygga in aktiviteter som även kan locka unga tjejer och föräldrar till fysisk aktivitet, själva eller tillsammans med sina barn, hoppas vi skapa en social mötesplats på en plats som idag används nästan uteslutande av pojkar och unga män. (Boverket 2014:1-2).

Parken består idag bland annat av "ytor för spontan bollek, utegym, dans/uppträdande, skate, parkour, sittplatser, dj-bås, sandplan, lekplats, mobil isbana, löparbana och stadsodling." (Boverket 2023). Utöver dessa element har ett konstverk som ramar in basketplanen skapats av en grupp bestående av tre flickor och tre pojkar (Söderling 2015).

Medborgardialogen

Enligt slutredovisningen av Alby Folkhälsopark (Söderling 2015) bjöd man in tre

referensgrupper till ett flertal workshops under planeringen; flickor i Alby 13-18 år (ej föreningsaktiva), kvinnor boende i Alby 25-40 år (kontakt genom BVC) samt flickor i Alby 13-18 år (föreningsaktiva). Frågor som; vad vill ni ha? Vad saknar ni? Vad skulle få er att vilja vara med på en plats? ställdes. Dialogen baserades på konversationer, bilder, illustrationsplaner och 3D bilder som var lättläsliga och lättförståeliga (Croner 2023). Utöver detta förekom även dialoger med olika aktörer såsom den lokala crossfitföreningen REI Botkyrka, vilka involverades i utformningen av utegymmet.

Den för uppsatsen intervjuade landskapsarkitekten för parkprojektet är Malin Croner som under projektet var landskapsarkitektstudent och utförde sin praktik på Botkyrka kommun. Hon ritade och kom med förslag på hur man kunde förverkliga det som kom fram i dialogerna och satte ihop alla gruppers önskemål. Hon deltog inte i alla möten med de unga kvinnorna, men på en majoritet av dem.

1.3.2 Rosens röda matta

Rosens röda matta är en park utformad i stadsdelen Rosengård, belägen i östra delen av Malmö kommun. Malmö stad arbetar med Rosengård som ett av sina utvecklingsområden med syftet att bland annat skapa en socioekonomisk positiv utveckling i området med attraktiva utemiljöer.

Planarbetet med Rosens röda matta startades år 2010 (Malmö stad u.å). Efter tidigare dialogprocesser i området såg planerarna att unga män ville ha mer av det som redan fanns, såsom fotbollsplaner, utegym och lekplatser. Unga kvinnor efterfrågade däremot i regel bättre förbindelser in till staden, de såg inget värde i sitt närområde utan det var bara något de passerade på väg in till stan. I detta tog diskussionen avstamp, kring vad som kan erbjudas den målgrupp som inte ser att de har något ägandeskap i sitt närområde (Dahlbäck 2023).

Tydliga drag i den färdigställda parken är en scen med tillhörande dansgolv, högtalare, läktare, generösa sittplatser och ett konstverk som skapades av de unga kvinnorna för att manifesteras deras avtryck på parken (Björnson 2014; Berg och Dahl u.å; Dahlbäck 2023).

Medborgardialogen

Till en början anordnades workshops för unga kvinnor i åldern 16-25. Efter detta anställdes tretton unga kvinnor att arbeta tillsammans med projektgruppen från kommunen för att utforma Rosens röda matta (Björnson 2014). Dialogen med dessa unga kvinnor var en prövande process med dialoger om vad som skulle kunna finnas på platsen. I ett stadie tömdes parkeringsplatsen och de idéer som hade tagits fram testades med olika evenemang, såsom loppis och konsert.

Den för uppsatsen intervjuade landskapsarkitekten för parkprojektet är Anders Dahlbäck, som var projektledare och landskapsarkitekt för Rosens röda matta. Han deltog vid de flesta möten i medborgardialogen, detsamma gällde resterande i projektgruppen (Dahlbäck 2023).

1.3.3 Sporthotellet

Parkprojektet Sporthotellet planeras i nuläget att utformas intill Sporthotellet Playce i stadsdelen Kista, belägen i den västra delen av Stockholms kommun (Stockholms stad 2023). I och med uppfattningen ”att träna kostar pengar” hade Exploateringskontoret Stockholms stad för avsikt att skapa utemiljöer för allmänheten där man också kan motiveras att röra sig. Bakgrund till inriktningen mot jämställdhet och fokus på unga kvinnor i planeringsprojektet grundade sig i Stockholms stads översiktsplan, där bland annat vikten av kunskap om olika gruppers behov av fysisk aktivitet, trygghet, mötesplatser och kvalitativa utemiljöer ska innebära en viktig utgångspunkt vid stadsutveckling (Stockholms stad 2019). Landskapsarkitektbyrån Funkia har både utfört dialogen och gestaltningen av parken Sporthotellet, med start 2019. Parken är ännu inte byggd (Funkia u.å; Alvarsson-Hjorth 2023). Gestaltningen baserades utifrån de unga kvinnornas önskemål om en levande mötesplats året om, samt en park med möjlighet till dans och aktiviteter i olika former (Funkia u.å.).

Medborgardialogen

Medborgardialogen utfördes på direktiv av Exploateringskontoret, Stockholms Stad, med avsikt att fokus skulle ligga på att aktivera unga tjejer. Dialogen utfördes genom ett samarbete med Kista ungdomsgård baserad på tre frivilliga workshops med unga kvinnor i åldern 12-25 (Funkia u.å.). Medborgardialogens syfte var att utformas som en deltagande och medskapande process. Tre träffar anordnades med frivilligt, deltagande unga kvinnor. Den första workshopen baserades på fokusgruppens bild av vad en god utemiljö är, genom bilder och diskussion av frågor som; Vad är det i den här platsen som gör att man trivs där?

Agnes Alvarsson-Hjorth (2023), som intervjuats inför den här uppsatsen arbetar som handläggande landskapsarkitekt på projektet. Hon beskriver att deras vanliga arbetsmetod som grupp baseras på en ansvarig landskapsarkitekt, en handläggande landskapsarkitekt och en medverkande landskapsarkitekt. Funkia tog fram planen för dialogen tillsammans med avstämningar med beställaren, Exploateringskontoret.

1.3.4 Lina Sandells park

Lina Sandells park är belägen i stadsdelen Gottsunda i Uppsala kommun. År 2017 startades upprustningen av parken med en dialog där boende i området fick komma med synpunkter och önskemål om platsen. Detta ledde till utökade dialoger med ett antal fokusgrupper såsom skolor och fritidsgårdar och under år 2018 upprustades parken. Dialogen fick en ingång genom Uppsala kommuns ordinarie planprogramarbete, där de arbetat med olika fokusgrupper sedan år 2015 (Boverket 2019). En ytterligare anledning till att boende i området har inkluderats är att parkupprustningen fick stöd från Boverkets bidrag ”stöd till utemiljöer i vissa bostadsområden”, där detta var ett krav inom ramarna för bidraget (Boverket 2019).

I parken finns idag bland annat en musik -och danshörna med DJ-bås, inbyggda högtalare och dansgolv, olika slags sittytor, en sitthörna med grill, samt en närliggande skog med träspång och belysning (Uppsala kommun 2017; Uppsala kommun 2022).

Medborgardialogen

Medborgardialogen byggdes upp utifrån tre steg: I det första steget ville planerarna nå ut brett genom en enkät med information om möjligheten att lämna synpunkter på nätet, detta för att fånga in den grupp som både är påverkad och intresserad. I det andra steget fördjupades dialogen med olika grupper, exempelvis närboende, TRIS (tjejers rätt i samhället) och förskolor där de fick vara med och bland annat skissa. I det tredje steget involverades en huvudfokusgrupp, unga kvinnor, i processen. I detta steg var processen gestaltande där de unga kvinnorna fick komma med idéer, skissa och samtala med varandra.

Henrik Ljungman som var projektledare inom upprustningen av parken där han bland annat faciliterat och organiserat dialogerna, har intervjuats inför den här uppsatsen. Han har varit med som både faciliterande och planerande part.

2. Metod

I det här avsnittet redogör vi för hur vår undersökning utförts. Fyra parkprojekt valdes utifrån ett antal incitament, som förklaras nedan i kapitel 2.1 *Val av projekt*, och ingången till undersökningen utgjordes av en intervju med en landskapsarkitekt som medverkat i respektive medborgardialog för projekten. För att undersöka landskapsarkitekternas syn på hur gestaltningsprocessen förhåller sig till verktyget fokusgruppsbaserad medborgardialog, samt vilka aspekter från medborgardialogen som beaktats i gestaltningsprocesserna användes en induktiv ansats som enligt Wiedersheim-Paul & Eriksson (1997) innebär att till en början utförs observationer som sedan diskuteras genom teorier eller begrepp. I vår undersökning genomfördes observationer i form av fyra semistrukturerade intervjuer som sedan transkriberades och tematiserades. Därefter utsågs ett antal begrepp funna ur vetenskapliga texter som ansågs relatera till det som hittats i intervjumaterialet. Dessa användes för att analysera intervjumaterialet.

2.1 Val av projekt

Uppsatsens syfte att undersöka hur gestaltningsprocessen har förhållit sig till medborgardialoger föranledde att fyra stycken parkprojekt valdes; Alby folkhälsopark i Botkyrka, Rosens röda matta i Rosengård, Sporthotellet i Kista och Lina Sandells park i Gottsunda. Dessa projekt som uppsatsen ämnar analysera valdes enligt Van den Brink et al. (2016) beskrivning av kvalitativa metoder, vilka hävdar att kvalitativa data beskriver snarare än mäter de valda projekten i detta fall. Avgörande för valet av projekt har därmed varit att de innehar gemensamma komponenter. De har i sina medborgardialoger liknande specifika fokusgrupper, dessa medborgardialoger har lett till inflytande över gestaltningen och alla parkerna är belägna i särskilt utsatta områden. Likheten i projekten utgjorde incitament för valet då detta möjliggör diskussion. Dessa fyra projekt är omtalade då exempelvis flera examensarbeten inkluderat dem i undersökningar, genom flera omnämningar identifierade vi dess huvudkomponenter och kunde besluta att de fyra projekten utgjorde ett stabilt underlag för uppsatsens undersökning.

2.2 Intervjuer med landskapsarkitekter medverkande i medborgardialoger

Intervjumaterialet i uppsatsen hämtades genom fyra semistrukturerade intervjuer. Semistrukturerade intervjuer innebär att de bygger på förberedda frågor, men med plats för följdfrågor och utsvävningar. Denna flexibla intervjumetod valdes då det ger plats för intervjurespondenterna att utveckla sina tankar och tänka fritt, svaren kan då få mer analysvärde. Metoden kan öppna upp för nya insikter som kan leda till att uppsatsens syfte och analys kan ta riktningar som skiljer sig från dess ursprungliga tänkta form (Bryman u.å). Intervjufrågorna baserades på intervjurespondenternas syn på medborgardialogen och syftet var att efter transkribering och tematisering hitta intressanta komponenter i intervjumaterialet som sedan kunde diskuteras utifrån den valda frågeställningen; Hur ser de involverade landskapsarkitekterna på medborgardialoger i relation till gestaltungsprocessen? Utifrån uppsatsens syfte att undersöka landskapsarkitekternas syn på hur gestaltungsprocessen förhåller sig till verktyget fokusgruppsbaserad medborgardialog, samt vilka aspekter från medborgardialogen som beaktats i gestaltungsprocesserna delades de öppet utformade frågorna in i tre huvudkategorier; (1) Medborgardialogen i gestaltungsprocessen, (2) Gestaltningen utifrån medborgardialogen och (3) Landskapsarkitekternas upplevelse av medborgardialogen. För att intervjuerna skulle leda till trovärdiga resultat genomfördes alla i enlighet med en liknande gemensam intervjustruktur och utgick från samma frågor, se bifogad intervjuguide i Bilaga 1.

Innan intervjutillfällena informerades intervjurespondenterna att deltagandet är frivilligt samt att inspelningar av intervjuerna endast kommer att användas till uppsatsen. Intervjuerna utfördes genom zoom, teams och telefonsamtal med en medverkande landskapsarkitekt från respektive projekt; Malin Croner som medverkade i gestaltungsprocessen av Alby folkhälsopark, Anders Dahlbäck som medverkade i gestaltungsprocessen av Rosens röda matta, Agnes Alvarsson-Hjorth som medverkade i gestaltungsprocessen av Sporthotellet och Henrik Ljungman som var projektledare för Lina Sandells park. Alla intervjuer hölls i cirka 40 minuter i enlighet med Bilaga 1 och utfördes vid följande tidpunkter:

Croner intervjuades 06/02-2023 kl 14:00 - 14.38.

Dahlbäck intervjuades 09/02-2023 kl 09:00 - 09.44.

Alvarsson-Hjorth intervjuades 17/02-2023 kl 15:00 - 15.42.

Ljungman intervjuades 23/02-2023 kl 13:00 - 13.42.

Intervjurespondenterna valdes ut då det var medverkande landskapsarkitekters perspektiv av medborgardialoger som skulle undersökas. Just dessa valdes ut då de fortfarande är yrkesverksamma samt hade en viktig roll i projekten, därför blir deras upplevelser relevanta i relation till uppsatsens syfte och frågeställning.

Svaren från intervjuerna transkriberades sedan utifrån en redigerad transkription, vilket innebär att svaren bearbetas för att göra intervjumaterialet mer läsbart. Exempelvis sorterades upprepningar och utfyllnadsord bort samtidigt som ofullständiga meningar kompletterades (Semantix - A TransPerfect Company

u.å.). Detta underlättar utöver läsbarhet för läsaren även tematisering. Tematisering innebär att det funna empiriska materialet utvecklas till ett antal analytiska teman. Samtidigt som materialet sammanfattas möjliggör det att materialet lyfts till en högre analytisk nivå (Olsson, 2009). Genom tematisering kunde, för uppsatsens syfte, relevanta delar av intervjumaterialet diskuteras utifrån vald litteratur.

2.3 Metodkritik

Den valda metoden är omfattande i relation till uppsatsens omfång, fler intervjuer med landskapsarkitekter från de valda projekten och från andra projekt skulle emellertid styrka resultatet än mer. Eftersom det är första gången vi utför intervjuer kan detta ha påverkat kvaliteten på utförandet och sättet vilket frågorna blev ställda. Dessutom kan faktumet att intervjuerna inte hölls fysiskt bidra till kommunikationssvårigheter, missuppfattning av ställda frågor och innehavda svar kan därför inte uteslutas. Även faktumet att undersökningen till stor del baseras på upplevelser medför att resultaten inte kan antas som allmängiltiga för alla yrkesverksamma landskapsarkitekter. För att få en bredare bild över hur medborgardialogerna fungerade skulle även fokusgruppens perspektiv vara användbart, det skulle medföra underlag till en diskussion om hur medborgardialoger borde se ut. Den diskussionen överskrider dock uppsatsens begränsningar.

3. Litteraturöversikt

Vi kommer i det här avsnittet att presentera den valda litteratur som kopplar till medborgardialog i relation till gestaltning. Kenniff & Sweetings artikel *There is No Alibi in Designing: Responsibility and Dialogue in the Design Process* (2013) redovisas i kapitel 4.1 där vi hittat användbara tankar om relationen mellan dialogen och gestaltaren. För att undvika missuppfattning i och med översättning av artikeln från engelska till svenska används båda begreppen; design och gestaltning. Vi anser att de två begreppen har fullgoda likheter för syftet att likställa dem inför diskussionen i uppsatsens undersökning. I kapitel 4.2 redogörs de tankar Sherry Arnstein (1969) formulerar angående medborgardialogen i gestaltningsprocesser, som kompletteras med Sarah C White (1996), Monno & Khakee (2012), samt Faehnle & Tyrväinen (2013). Genom dessa artiklar kan vi bland annat analysera på vilken nivå av deltagande medborgardialogerna har befunnit sig på i förhållande till fokusgruppernas inflytelsenivå i planeringsprocessen. Detta är intressant att undersöka då landskapsarkitekternas syn på gestaltningen även kan undersökas utifrån hur stor del av medborgarnas åsikter som har tagits i beaktande. Artikeln skriven av Arnstein (1969) är välkänd inom ämnet och anses av oss än idag vara relevant för ämnet (Collins & Ison, 2006).

3.1 Gestaltaren, gestaltningsprocessen och dialogen

Kenniff & Sweeting (2013) menar att dialoger i en gestaltningsprocess alltid är närvarande, oavsett om det är med en viss målgrupp, andra gestaltare eller en imaginär målgrupp. Detta eftersom gestaltning har en dialogisk struktur, för att gestaltning ska påbörjas krävs en hänsyn för de tänkta användarna av platsen och hur det gestaltade ska upplevas av dessa människor.

Vidare argumenterar artikeln för att etik och estetik inte kan separeras inom design. Det är i dialogen mellan designern och exempelvis målgruppen i en medborgardialog som den kreativa akten utförs. De hävdar att flera perspektiv krävs för att kunna förbättra ett gestaltningsförslag, då det är i upplevelsen av något det går att bedöma förslaget. För att uppleva exempelvis en skiss, krävs det att den ses av andra ögon än upphovspersonens. I upplevelsen genom andra ögon uppstår etik, då förståelse för flera perspektiv möjliggörs. I upplevelsen genom andra ögon uppstår också estetik, då förbättring av det estetiska möjliggörs. I och med dessa strukturer, som enligt författarna alltid finns i design, är etik och estetik ständigt närvarande (ibid).

I relationen mellan designern och motparten i en dialog har designern ansvaret att inkludera både etik och estetik. Gestaltungsprocessen ska innehålla beaktning av hur det gestaltade ser ut (estetik) och hur det påverkar människor (etik). I dialogen beaktar vi andra människor genom konversationen och genom den antar designern ett estetiskt ansvar. När detta ansvar är taget kan, genom dialog och kommunikation där flera olika perspektiv förenas, kreativitet flöda och stora framsteg göras. Detta främjas enligt artikeln främst genom att se på dialoger som något som ska bevaras i resultatet snarare än något som ska lösas, de exemplifierar detta genom deras egen skrivprocess med artikeln:

In writing this paper, we found the most productive moments were those when, after going over a few drafts, we found passages that were neither fully one or other of ours, something that challenged both our initial positions and the development of our ideas. (Kenniff & Sweeting 2013:6).

För att förstå relationen mellan designern och gestaltning kan den likställas en dialog. Samma struktur konversationer ofta har, besitter även gestaltungsprocesser. Vidare förklarar författarna hur människor förmedlar det vi vill ha sagt i en konversation. Enligt (Conversation theory) är det nämligen omöjligt för oss att föra vidare vår förståelse av något till någon annan genom konversation. I meningen efter fastställs dock att vi ändå lyckas komma framåt i konversationer. Hur? Istället för en direkt överföring av förståelse så sker det genom olika tolkningar. Om det vi vill ha sagt stämmer någorlunda överens med vad vi har uppfattat att motparten har förstått kan konversationen fortsätta. Om de två inte liknar varandra letar jag andra vägar för att nå dit, genom att tydliggöra eller förklara på nya sätt. Detta gör vi om och om igen fram till att vi kan gå vidare i konversationen. Denna struktur möjliggör för oss att förklara våra tankar för varandra samtidigt som alla har sina egna perspektiv intakta. Det möjliggör även att ta till oss av andras perspektiv, så långt vi kan förstå dem, och utveckla våra egna tankar.

Vidare beskriver Kenniff & Sweeting (2013) att utöver dialoger kan som tidigare nämnts det ovan beskrivna mönstret även ses i gestaltungsprocesser. Vi ser hur våra egna tankar tas emot och förstås av andra när vi skissar och får feedback flera gånger om, exempelvis kan någon se potential i ens idé på ett annat sätt än vad som var tanken. Nya förståelser behöver tas hänsyn till efter varje feedback. Skissande är bland annat därigenom ett av de viktigaste verktygen inom gestaltning, eftersom det möjliggör en dialog då en skiss går att uppleva och därför bedöma. Gestaltning handlar på detta sätt om att problematisera, vilket i slutändan kan leda till ett resultat där alla perspektiv ingår.

3.2 Medborgardialogens roll i gestaltungsprocessen

Ett tillvägagångssätt för att undersöka nyttan av en medborgardialog i en gestaltungsprocess är att utvärdera dess effekt utifrån en deltagandestege (Faehnle & Tyrväinen 2013). Sherry Arnstein (1969) kategoriserar medborgardialoger inflytande på processer genom en deltagandestege i *A Ladder*

of Citizen Participation. I artikeln menar hon att medborgardeltagande i sin tur leder till medborgarmakt, bland annat då medborgare som ofta inte hörs i samhället får vara med och bestämma framtiden. Gemensamt för litteraturen som undersökts är att de betonar vikten av att planerarna sätter sig in i demografin och undersöker åsikter från de medborgargrupper som ofta inte får sina åsikter gestaltade i det offentliga stadsrummet (ibid; Faehnle & Tyrväinen 2013; Monno & Khakee 2012; White 1996).

Arnstein (1969) berör skillnaden mellan att använda sig av medborgardialog som en ritual utan mening och att medborgarna har makt att påverka resultatet. Även White (1996) uttrycker vikten av att undersöka om deltagandet är baserat på ett autentiskt insamlande av åsikter eller endast baserat på ett legitimerande av projektet. Att planerarna även har formulerat en målpunkt med projektet för att veta vem de ska utföra medborgardialogen mot, vad de vill få ut av den och varför de involverar medborgare i processen är av betydelse (Faehnle & Tyrväinen 2013). White (1996) belyser emellertid det faktum att beslutsfattande i ett projekt lyssnar till en fokusgrupps åsikter inte är en garanti för att denna grupp talar för alla i liknande situation. Utöver detta framhåller White att medborgarna inte består av en homogen grupp, därför kan olika tillvägagångssätt krävas för att lyssna på flera grupperingar i samhället.

Medborgardialogens inflytande utifrån medborgarens perspektiv undersöks av Arnstein (1969) i vilken medborgardialogen kan kategoriseras i en hierarkisk ordning. I sin steg benämner Arnstein åtta steg, som även kategoriseras i tre segment. Vi har i denna uppsats valt att fokusera på de tre övergripande segmenten, då vi anser att de fullgott stödjer en diskussion kring en del av uppsatsens syfte, att undersöka landskapsarkitekternas syn på hur gestaltungsprocessen förhåller sig till verktyget fokusgruppsbaserad medborgardialog. Stegen nämns likväl i nedanstående text för att fördjupa förståelsen av segmenten. Utöver detta har vi valt att fokusera på de mittersta och översta segmenten, då vi anser att det understa segmentet, icke-deltagande inte är relevant för dessa medborgardialoger.

Det understa segmentet, *icke-deltagande*, innebär att de planerande parterna försöker få medborgarna att ändra uppfattning om det befintliga problemet. Arnstein (1969) påpekar att planerarnas syfte i detta fall är att utbilda medborgarna, en motsatt process från vad hon menar att en medborgardialog ska vara.

Det mellersta segmentet, *symboliskt deltagande*, innebär enligt Arnstein (1969) att medborgarna åhörs, men att de saknar makten att säkerställa att planerarna tar till sig och använder sig av deras åsikter. Arnstein menar att symboliskt deltagande kan leda till ett bemyndigande, om ett tvåvägsflöde av information sker genom tillvägagångssätt som möjliggör exempelvis feedback och att medborgarnas åsikter tas i beaktande. Inom detta segment benämner Arnstein informera, konsultera och placering som de framträdande delarna. Arnstein påvisar vikten av att informera medborgarna om deras rättigheter, skyldigheter och alternativ, detta är det första steget mot ett legitimt medborgardeltagande. En risk med

informationsförmedlande är dock att det är för enkelriktat menar Arnstein, utan möjlighet för förhandling. Även information i ett sent skede i processen kan leda till att medborgarnas möjligheter till att ändra processen till deras fördel minskar. Risken med att endast använda sig av konsultation menar Arnstein är att medborgarnas åsikter begränsas till denna nivå, att detta endast ses som positivt för de planerande parternas statistik. Arnstein menar därför att detta steg måste kombineras med andra metoder för att säkerställa legitimiteten i medborgardialogen. Placering hävdar Arnstein är en högre nivå av konsultation, där medborgarna får ge konsultation, men makthavarna behåller makten över vad som bestäms. Medborgarna får alltså ge råd och förslag, men tjänstemännen avgör dess genomförbarhet och legitimitet (ibid).

Monno & Khakee (2012) kan komplettera de tankar om symboliskt deltagande som Arnstein (1969) tar upp, då de menar att utbildade planerare såsom arkitekter anser att deras yrkeskunskap inte bör underordnas medborgarnas perspektiv och kunskaper. I tillägg till detta uppmärksammar Faehnle & Tyrväinen (2013) att medborgarnas åsikter härstammar från personliga upplevelser och att detta erfarenhetsbaserade informationsgivande skiljer sig från det professionella som är baserat på yrkeskunskap. Vidare menar Faehnle & Tyrväinen att stadsbyggnadsprojekt även kräver kunskap som sträcker sig alltifrån ekosystem till ekonomiska angelägenheter. Utöver detta belyser de att informera deltagarna som ska utföra medborgardialogen inför arbetet leder till att alla i processen kan förstå de begränsningar som finns inom planeringssituationen och handlingsfriheten inom den (ibid).

I det översta segmentet, *medborgarmakt*, påstår Arnstein (1969) att medborgarna har ett direkt inflytande genom dialogen. Här har medborgarna möjligheter att förhandla och göra avvägningar genom planering med de bestämmande parterna. En medborgardialog inom detta segment innebär att medborgarna fått majoriteten av kontroll och ledning. Dessa är de högsta delaktighetsformerna som medborgarna kan uppnå och kräver mycket engagemang från medborgarna. Arnstein menar att det finns nackdelar med medborgarkontroll som bland annat kan leda till att fel personer har ett för stort beslutsfattande och innebära mindre effektivitet.

Vidare uttrycker Arnstein att deltagande utan resultat är en tröttsam process för medborgarna och kan leda till missförtroende mot makthavarna. Även Monno & Khakee (2012), samt Faehnle & Tyrväinen (2013) antyder att ett antal empiriska studier visar att bristen på koppling mellan deltagarnas input och resultatet leder till misstro och besvikelse. Om medborgarnas influens däremot visas i gestaltningen leder detta istället till ökad tilltro till deras möjligheter att påverka. En medborgardialog ska även innebära ett värde för medborgarna med hänsyn till den tid och ansträngning som krävs (Faehnle & Tyrväinen 2013).

Kritik av den deltagarstege Arnstein (1969) tagit fram kan kontextualiseras mot uppifrån-nedifrån-perspektivet av medborgardialogen, att detta ofta inte är tillräckligt för att begreppsliggöra deltagande på en praktisk nivå. Stegen visar deltagande som en i huvudsak maktkamp mellan medborgare och institutioner,

men medborgarkontroll behöver inte vara målet för medborgarna, utan andra mål kan förekomma (Collins & Ison 2006). Ett mått på framgång behöver därför inte innebära att uppnå full medborgarkontroll (Haywood et al, 2005), de inblandade kan vara nöjda med den influens de uppnått. Utöver detta baseras individers roll och ansvar på graden av deras intresse (Collins & Ison 2006). Bishop och Davis (2002) framhäver även att en givande process kan kräva olika nivåer och typer av deltagande. Vidare framkommer inte vikten av medborgardialogens olika faser och feedbackprocesser i Arnsteins deltagarstege (Collins & Ison 2006).

4. Resultat och diskussion

För att svara på arbetets syfte att undersöka landskapsarkitekternas syn på hur gestaltungsprocessen förhåller sig till verktyget fokusgruppsbaserad medborgardialog, samt vilka aspekter från medborgardialogen som beaktats i gestaltungsprocesserna diskuteras här intervjumaterialet utifrån den valda litteraturen. Genom diskussionen framgår ett komplext förhållande i hur de involverade landskapsarkitekternas ser på medborgardialogen i relation till gestaltungsprocessen. Avsnittet är indelat i underrubriker utifrån de identifierade teman som framkom från vårt intervju-material och som är kopplade till medborgardialogen i förhållande till gestaltungsprocessen.

4.1 Medborgardialogen i gestaltungsprocessen

Fokusgruppernas betydelse i landskapsarkitekternas gestaltungsprocess har undersökts utifrån intervjumaterialet i följande kapitel. Landskapsarkitekternas tankar huruvida mycket inflytande en medborgardialog ska ha på det slutgiltiga resultatet redovisas. Vidare presenteras medborgardialogens betydelse för utvecklingen av parkens utformning. Intervjurespondenternas syn på dialogerna kompletteras med utgångspunkt i tankar om medborgarinflytande utifrån Arnstein (1969). Utöver detta kompletteras teori från Kenniff & Sweeting (2013) respondenternas upplevelser av feedbackprocessen och relationsskapandet med fokusgruppen.

4.1.1 Hur närvarande ska medborgardialogen vara i gestaltningen?

Somliga intervjurespondenter uttrycker att det finns en ovisshet över hur närvarande en medborgardialog ska vara i gestaltungsskedet av projekt.

Vilka delar av gestaltningen som medborgardialogen kan och borde ha inflytande över kan anses bero på hur många faktorer beroende av yrkeskompetens som identifieras i processen. Dahlbäck uttrycker sig tveksam till att medborgarna ska vara med i hela gestaltungsskedet, han menar att det finns en poäng med att gestalta våra utemiljöer utifrån yrkeskompetens efter att en medborgardialog har utförts; "Jag är inte helt säker på att fokusgruppen ska vara för inblandad i ett gestaltungsskede, jag tror att det finns en poäng med att lämna det åt de som jobbar professionellt med gestaltning av vår miljö". Dahlbäck vittnar om att de i

Rosens Röda matta utgick från fokusgruppens önskemål om vad platsen skulle vara, men att andra synpunkter även behövde tillgodoseas. Detta stöds av Alvarsson-Hjorths uttalande om att många faktorer behöver beaktas, såsom dagvattenhantering och kostnadsperspektiv. Även Ljungman uttrycker denna åsikt; "Det finns ju massa andra parametrar, som man både som landskapsarkitekt och planerare och kunniga inom området måste ta hänsyn till". Monno & Khakee (2012), samt Faehnle & Tyrväinen (2013) påpekar diskrepansen mellan gestaltarens yrkeskunskap och medborgarnas erfarenhetsbaserade kunskap. Faehnle & Tyrväinen (2013) bekräftar tidigare nämnda landskapsarkitekters synvinkel på att gestaltningsprojekt, utöver medborgardialoger, kräver yrkeskunskap som innebär allt från ekologiska till ekonomiska kunskaper.

Ytterligare ett argument för att yrkeskompetens bör ta ett stort ansvar för gestaltningen utgår från det faktum att en fokusgrupps perspektiv inte kan representera hela samhällets behov. Ljungman benämner termen "önskelista", termen kan beskrivas som ett antal aktiviteter och funktionella element som önskas av fokusgrupperna. "Önskelistan" kritiserar av Ljungman som anser att detta arbetssätt kan leda till en aktivitetsyta med mycket ihoptryckta aktiviteter. Ytterligare kan "önskelistan" utifrån en fokusgrupp kritiserar genom White (1996) som ställer sig frågande till att endast utgå från en fokusgrupp då deras åsikter inte garanterat kan representera samhällets. Ett starkt medborgarinflytande diskuteras av Arnstein (1969) som uttrycker både de positiva och negativa aspekterna av ett starkt medborgarinflytande. För att legitimera medborgardialogen inför medborgarna krävs att de får ha en betydande påverkan. Vidare påpekar hon däremot att faran med ett starkt medborgarinflytande kan leda till att fel personer får ett för stort beslutsbefattande och kan leda till en ineffektiv planeringsprocess. Ett starkt medborgarinflytande kan kopplas till ett exempel i Alby folkhälsopark där en kampsportsförening fick full makt över vilka redskap som skulle finnas i parkens utegym. Deras förslag om utrustningen sattes ihop precis som de önskat. Detta medborgarinflytande kan härledas till Ljungmans kritik av "önskelistan" – fokusgruppens åsikter kan inte antas representera hela samhällets. Gestaltande landskapsarkitekt för Alby Folkhälsopark, Malin Croner, ställer sig kritisk till detta tillvägagångssätt i efterhand. Hon uttrycker att ett problem med utegymmet var att det inte kunde tillfredsställa alla besökarna i parken och att andra redskap fick läggas till. Samtidigt uttrycker hon även att det medförde en positiv aspekt, då de individer som varit med i valen av redskap kunde känna igen just de redskap de hade valt ut, vilket ingav ett bemyndigande. Denna identifierade positiva aspekt, innebär enligt Arnstein (1969), Monno & Khakee (2012), Faehnle & Tyrväinen (2013) ett starkare förtroende för makthavare och kan därför anses ha en betydande funktion för framtida medborgardialoger.

Sammanfattningsvis kan det således antas att vissa av de intervjuade landskapsarkitekterna anser att medborgardialogen inte bör ha ett för stort inflytande i den gestaltande delen av gestaltningsprocessen. Detta för att landskapsarkitektens yrkeskunskaper i en gestaltningsprocess inte ska riskera att underordnas önskemål från medborgardialogen.

4.1.2 Medborgardialogen som ett verktyg i landskapsarkitektens gestaltning

Samtliga fyra medborgardialoger var under en del av projekten kontinuerligt pågående, där gestaltarna genom återkoppling fick feedback från fokusgrupperna på de förslag de gjort. Gemensamt var även att alla intervjurespondenter uttryckte sig positivt till denna aspekt av processen och att fokusgruppernas återkoppling var viktig i gestaltningsprocessen. Alvarsson-Hjorth uttryckte i sin intervju vikten av att få feedback från ett annat perspektiv. Detta kan kopplas till synen på feedback i Kenniff & Sweeting (2013) som grundstenen i gestaltning. De hävdar att andras perspektiv på ens skiss krävs för att gestaltning ska kunna fortskrida i sin process mot ett resultat. Följaktligen kan dialogen antas outhärlig för gestaltningsprocessen. En faktor som underlättar feedback är en kontinuerlig dialog, vilket var samtliga landskapsarkitekters upplevelse av respektive dialog. Croner menar det som positivt; "Jag tror att det hade känts mindre som deras plats om de hade fått vara med på ett möte och att en färdig skiss sen blev till; Här är en färdig park". Detta kan bekräftas med tankar från Arnstein (1969) om att ett symboliskt deltagande kan leda till ett bemyndigande för medborgarna, där ett tvåvägsflöde av information tillämpas genom just feedback så att deras åsikter och återkoppling uppmärksammas. Enligt Kenniff & Sweeting (2013) leder feedbackprocessen till ett representativt resultat där flera perspektiv ingår. Utöver feedbackprocessen kan även deras förklaring av hur vi samtalar anses ge argument för en kontinuerlig medborgardialog med flera möten. De menar att förståelsen för någon annans perspektiv kan ta olika lång tid eftersom det inte alltid uppfattas så som menats av den som framfört perspektivet. Därmed möjliggör en kontinuerlig medborgardialog att alla parter har uppfattat varandras perspektiv då fler möten innebär fler chanser att klargöra sitt perspektiv.

Enligt somliga intervjurespondenter är skissande ett verktyg för landskapsarkitekter och andra gestaltare, samt en ofta förekommande del av gestaltningsprocessen. I skissprocessen är diskussion med andra viktigt för att inte fastna, samtidigt som resultatet blir bättre, menar Alvarsson-Hjorth. Hon framhäver skissandet som positivt då det möjliggör utveckling framåt. Utöver det hävdar hon att skissa tillsammans är ett bra verktyg i medborgardialoger med en fokusgrupp. Genom den processen kan man förstå eventuell problematik och att arbeta tillsammans gör att gestaltningen förankras med de medverkande. Kenniff & Sweeting (2013) kan anses dela dessa tankar då de förklarar hur skissande och dialog möjliggör varandra. Genom dialog och kommunikation med andra utvecklas idéer, och genom skisser kan idéerna diskuteras i dialogen. Croner lyfter att utöver att ha en dialog inför en gestaltningsprocess, är det nyttigt med en dialog även när projektet är färdigställt. Detta kan ses som ett motiv för ett tillägg till Kenniff & Sweeting (2013), i form av en reflekterande medborgardialog efter

att projektet är genomfört skulle berika de medverkande gestaltarnas insikter och kunskap inför deras framtida arbetsliv.

Utöver en kontinuerlig dialog var fokusgrupperna ytterligare en gemensam aspekt av samtliga medborgardialoger. Att inblicken i en fokusgrupp vars perspektiv ofta inte hörs var givande för landskapsarkitekterna kunde återfinnas i samtliga intervjurespondenters svar. Dahlbäck uppger exempelvis att relationen till fokusgruppen genererade högre motivation. Detta kan förklaras av Kenniff & Sweeting (2013) då de uppger att en dialog möjliggör etikens och estetikens involvering i gestaltningen, det kan därmed antas att en hängiven dialog möjliggör en hängiven gestaltning i hänseende av de båda aspekterna estetik och etik. Möjligtvis var det speciellt den etiska aspekten som gav Dahlbäck mest motivation då han uppger; "Att man vet att vi hjälper till att bidra till deras känsla av ägandeskap för deras närmiljö gör det lättare att jobba". Detta påstående påvisar att en hängiven relation till fokusgruppen med målet att gestalta utifrån dem kan motivera gestaltaren.

Både Alvarsson-Hjorth och Dahlbäck ansåg att fokuset på just denna fokusgrupp, unga kvinnor, som relativt oproblematiserad gällande inkludering. Dahlbäck upplevde det tydligt att de unga kvinnor som deltog i dialogerna om Rosens röda matta ville skapa en plats för alla, inte bara unga kvinnor. Även Alvarsson-Hjorth uttryckte en tanke kopplad till detta; "Kan man få dit tjejer så kommer alla andra också, det brukar sällan vara exkluderande att det är många tjejer som vill hänga på en plats". Hon fastställer däremot att det är svårt att stänga av sin gestaltning för andra grupper helt och hållet. På grund av utbildning och erfarenhet görs det rent instinktivt, för att man är präglad att fundera på flera olika delar. Dessa tankar kan anges som en lösning på en problematisering av White (1996), som belyser vikten av att planerarna förstår att medborgarna inte består av en homogen grupp och att de som får uttrycka sig i medborgardialog inte kan tala för alla i samhället. I enlighet med Monno & Khakee (2012) är det därför viktigt att landskapsarkitekterna uppfyller kraven på sin professionella roll, som innefattar att skapa en jämlik gestaltning i det offentliga rummet.

Enligt somliga intervjurespondenter kan medborgardialoger anses vara en grundsten för gestaltning då kontinuerliga dialoger möjliggör feedback. I feedbackprocessen använder landskapsarkitekter ofta skissande för att kommunicera och utveckla sitt arbete. När detta utförs tillsammans med fokusgruppen möjliggör det inte bara feedback utan även en djupare relation, vilken kan motivera gestaltaren ytterligare i sitt arbete. Slutligen bör det påpekas att det i landskapsarkitektens roll ingår att skapa jämlika platser där helheten av samhällets offentliga rum ska tillfredsställa alla målgrupper.

4.2 Gestaltningen utifrån medborgardialogen

I följande kapitel diskuteras på vilka sätt landskapsarkitekterna utgått från medborgardialogen utifrån olika aspekter inom gestaltningen. Från de fyra

intervjuerna fann vi ett intressant förhållande mellan funktionella och estetiska aspekter i gestaltningen utifrån medborgardialogerna. Vi undersöker hur mycket medborgardialogen styr utformningen av de funktionella respektive estetiska delarna av parkerna, vilket diskuteras med hjälp av Kenniff & Sweeting (2013) genom deras syn på ansvarstagande inom dialoger.

4.2.1 Gestaltungsaspekter i parken utifrån dialogen

Alla de fyra parkprojekten har i sina gestaltningar inkorporerat synliga element som representerar önskemål från medborgardialogerna. Ljungman som arbetat med Lina Sandells park redogör för exemplet att flera olika och informella sittplatser i parken är något som speglar dialogen. Utöver detta var även DJ-båset i Lina Sandells park ett konkret önskemål från medborgardialogen. Just musik- och dansanläggningar av liknande karaktär är något som även återfinns i Rosens röda matta och Alby folkhälsopark. I Alby folkhälsopark är ett annat konkret föremål grillplatsen, vars gestaltning till stor del tog avstamp utifrån en behovsaspekt. I både Alby folkhälsopark och Rosens röda matta finns konstverk gjorda av ungdomar som representerar medborgardialogerna (Croner 2023; Dahlbäck 2023). I och med att dessa tydliga önskemål av element återfinns i parken kan det antas att fokusgruppen uppfattar att deras input i planeringsprocessen påverkat gestaltningen, vilket somliga respondenter anger som en betydande anledning till att dessa föremål gestaltats och inkorporerats i parken.

Utöver de tidigare nämnda elementen som främst syftar till funktion, användning och behov har somliga medborgardialoger haft ett visst inflytande över den estetiska aspekten i gestaltningsprocessen. Utifrån intervjumaterialet upplevdes det förvisso som att landskapsarkitekterna i majoriteten av parkprojekten huvudsakligen bestämt färg och form i parkernas gestaltning. Denna utgång av processen kan argumenteras för utifrån åsikter om ansvaret om det estetiska i gestaltning framförda av Kenniff & Sweeting (2013). De anser, för att dialoger mellan gestaltare och en målgrupp ska bidra till en kreativ process krävs att gestaltarna tar ansvaret för det estetiska. Samtidigt menar de att i en dialog är det estetiska alltid närvarande eftersom gestaltaren utgår från dialogen när de utformar platsens estetik. Att gestaltaren ska ta ansvaret samtidigt som estetiken ska utgå från dialogen kan uppfattas motsägelsefullt, men det kan också tolkas som en uppfordran till gestaltaren att ha dialogens medverkande i åtanke när de gestaltar, utan att kompromissa med den yrkeskompetens om estetik de besitter. Till skillnad från de andra planeringsprocesserna redogör Alvarsson-Hjorth att i utformningen av Sporthotellet bidrog fokusgruppen med starka åsikter angående det estetiska såsom färg och form. Har då dessa exempel på estetiskt inflytande från medborgardialogen bidragit till en mer eller mindre estetisk plats? Enligt vår tolkning av Kenniff & Sweeting (2013) beror det på hur mycket ansvar gestaltarna tagit av den estetiska helheten i parken.

I kontrast till konversationen kring estetiska aspekter upplevdes att arkitekterna till stor del influerats av medborgardialogen i arbetet med dispositionen av platsen. Alvarsson-Hjorth uppger att planerarna genom medborgardialogen ville

ta reda på; “Vad man vill göra var, hur vill man bygga upp det, vad är en entréplats och hur vill man röra sig?”, övriga respondenter uppgav en liknande infallsvinkel. Detta kan kopplas till de tidigare nämnda i parkerna representerade funktionella önskemålen, så som DJ-bås och grillplatser. En av synpunkterna landskapsarkitekterna fick in från fokusgruppen i dialogen kring Lina Sandells park var “Vi vill att det ska bli tryggt och lugnt i parken, vi vill inte ha att de här stora killgängen ska hänga där.” Denna synpunkt ledde till ett av grundkoncepten som kan ses i parkens utformning - att parken har gestaltats för att locka dit en bred målgrupp, såsom barnfamiljer, för att skapa trygghet i parken.

Frågan kring hur gestaltningsprocessen förhållit sig till önskemål som framkommit från medborgardialogen kan delvis besvaras utifrån intervjurespondenternas beskrivning av vilka delar av medborgardialogen som syns i gestaltningen, exempelvis DJ-bås och grillplatser. Det är tydligt att gestaltningen utgått från vad fokusgrupperna vill ha för funktioner på platsen. Önskemål om estetiska aspekter av gestaltningen kan inte anses ha beaktats på motsvarande nivå och därmed inte haft samma självklara inflytande från medborgardialogen.

4.3 Landskapsarkitekternas syn på medborgardialogen

För att utfallet av medborgardialogen ska innebära ett positivt gestaltningresultat kan det underlätta att landskapsarkitekterna under processen klargör de utmaningar som uppstår. Vissa av dessa prövningar undersöks i följande delkapitel. Landskapsarkitekternas reflektioner över dialogerna fördjupas utifrån aspekter genom Faehnle och Tyrväinen (2013), om informationsförmedlande och betydelseskapande för medborgarna, dessa uppfattningar kan kompletteras av Kenniff & Sweeting (2013), vilka visar på värdet av en feedbackprocess. Vidare styrks Kenniff & Sweetings teori om att både etik och estetik alltid är närvarande i gestaltning utifrån intervjumaterialet. Till sist diskuteras risken att det enbart delges konventionella svar i dialogen, detta undersöks med teori från Kenniff & Sweeting (2013) med målet att hitta svar på hur dialogens syfte kan fördjupas.

I kapitel 4.3.2 *landskapsarkitekternas erfarenheter av medborgardialoger*, presenteras lärdomar de intervjuade landskapsarkitekterna anser väsentliga inför framtida medborgardialoger. Resultatet tar avstamp i bland annat en tes av Arnstein (1969) angående vikten av att ha en målbild med dialogen. Vidare analyseras den kritiska punkt som tidsperspektivet utgör. Till sist evalueras vikten av att involvera medborgargrupper som ofta är anonyma i samhället.

4.3.1 Upplevda utmaningar i samband med medborgardialog

För att kunna utföra en medborgardialog är det avgörande att hitta invånare som är intresserade i att delta i den. Både Ljungman och Alvarsson-Hjorth uttryckte att

det kan vara svårt att hitta just dessa medborgare. Alvarsson-Hjorth hade gärna haft fler träffar och mer engagemang generellt i medborgardialogen i och med gestaltningen av Sporshotellet men menar att brist på tid och resurser begränsar i vilken utsträckning energi kan åtgå att engagera deltagare.

Brist på engagemang kan bero på en allmän trötthet på dialoger. Detta uppmärksammades, av somliga intervjurespondenter, bland invånarna i särskilt utsatta områden. "Vi har haft dialog i 15 år, vi har berättat vad vi vill ha.", så tolkade Dahlbäck att en del kände, han menar därför att det är viktigt att någonting händer efter en dialog. Alvarsson-Hjorth funderade också över detta och ställer sig frågan "[...] att jag nästan tycker det är roligare än vad de tycker det är, för det ger ju mig väldigt mycket, även till andra projekt skulle jag säga och även till mitt yrke". Även hon framhäver att en stor orsak till tröttheten på dialoger är när de medverkande inte får något tillbaka för sin insats. En tolkning av feedbackprocessens följder, enligt Kenniff & Sweeting (2013), är att tröttheten på dialoger kan bero på bristen av just feedback. Att de boende har framhävt sitt perspektiv flera gånger tidigare utan att ha upplevt någon feedback tillbaka. För att undvika detta och möjliggöra ett samarbete mellan fokusgrupper och landskapsarkitekter i medborgardialoger krävs att de båda får något tillbaka när de framfört sitt perspektiv. Att tillägga uttrycker Faehnle & Tyrväinen (2013) vikten av att en medborgardialog ska innebära ett värde för medborgarna med hänsyn till den tid och ansträngning som krävs. Ett exempel som kan styrka detta påstående är Croners upplevelse att faktumet att tiden mellan dialogen och byggprocessen var relativt kort var en grund till invånarnas belåtenhet över Alby folkhälsopark. En tolkning av det är att en kortare process medför ett, för medborgarna, märkbart inflytande.

Att så många som möjligt ska få ha inflytande över den offentliga utemiljön innebär ytterligare utmaningar. Många synpunkter och önskemål framhävs, men som landskapsarkitekter är det ofta inte möjligt att tillmötesgå alla. Croner lyfter ett exempel ur dialogen om Alby folkhälsopark, där ett önskemål var att utforma ett kafé på platsen, en angelägenhet Croner som landskapsarkitekt inte kunde tillgodose. Ett tillvägagångssätt för att förhindra komplexa situationer som dessa är att i enlighet med Faehnle & Tyrväinen (2013) informera deltagarna som ska utföra medborgardialogen om de begränsningar och möjligheter som finns att tillgå i den gestaltande utformningen.

En angränsande aspekt gäller faktumet att vissa behov och önskemål motsätter varandra, vilket lyfts av både Dahlbäck och Alvarsson-Hjorth, specifikt gällande trygghetsperspektivet. I medborgardialogen för Sporshotellet framkom önskan av ungdomarna att ha platser med distans från vuxna. Detta ställdes emot trygghet, som också önskades, då skyddade och avsides platser kan upplevas som otrygga. Alvarsson-Hjorth menar att det är ett dilemma som måste hanteras, att uppfylla båda önskemålen eftersträvas men för det krävs kompromisser, och risken är att parken blir tråkig om det kompromissas för mycket. Då blir det varken det ena eller det andra menar hon "Så ibland är det viktigt att löpa linan ut, så att det blir någonting i slutändan, oavsett vad det är." Denna motsättning upplever även Dahlbäck och menar att vissa trygghetslösningar kan vara för kortsiktiga, en plats

kan bli tråkig och oinbjudande om exempelvis buskar röjs och stark belysning tillförs. På lång sikt kan då parken avbefolkas och därför upplevas otrygg på grund av denna anledning istället. I enlighet med denna iakttagelse beskriver Kenniff & Sweeting (2013) att både etik och estetik alltid är närvarande i gestaltning. Genom medborgardialoger får landskapsarkitekterna möjligheten att gestalta representativt och genom sin yrkeskompetens tas ansvaret för det estetiska. Detta kan uppfattas stå mot respondenternas upplevelse av svårigheten att tillgodose flera behov då Kenniff & Sweeting (2013) hävdar att etik och estetik alltid ingår. Det kan samtidigt tolkas som att landskapsarkitekterna upplever svårigheten just på grund av att estetik och etik ställs mot varandra, och att det, precis som Kenniff & Sweeting (2013) menar, inte fungerar i gestaltning.

I vissa fall framkommer mer specifika önskemål än exempelvis trygghet i medborgardialoger, vilket medför andra prövningar. Somliga intervjurespondenter uttryckte utmaningen med att skapa en dialog som inte begränsas av uppfattning om redan befintlig gestaltning. I korta dialoger är det svårt för en bred allmänhet att veta vad som skulle kunna erbjudas, därför önskas ofta föremål och utrustning som redan finns. I Rosengård exemplifieras detta enligt Dahlbäck, då många önskade fotbollsplaner, trots att det redan fanns flera i området och vissa till och med upplevdes tomma. Ett annat exempel Croner anger är att bland fokusgruppen unga kvinnor fanns tanken att tjejer gillar att dansa och därför önskades en scen. Dessa upplevelser återfinns i Arnstein (1969) som bekräftar att planerare ofta får konventionella svar på vad som önskas i medborgardialoger. Detta påstående utgör däremot en problematiksgrund för Collins & Ison (2006) i sin kritik mot Arnstein, då de menar att deltagandet huvudsakligen baseras på individens intresse och ansvar, och faktumet att deltagarna ej föreslår innovativa förslag är en aspekt landskapsarkitekten inte alltid kan påverka. Resonemanget kan kompletteras av Kenniff & Sweeting (2013) som menar att en dialog bör sträva mot att resultatet ska integrera dialogen snarare än att lösa den, i detta fall kan deltagarnas konventionella önskemål ses som önskvärt i resultatet. Samtidigt förespråkar de en kreativ dialog där gestaltaren och målgruppen i dialogen ger varandra förslag som kan bedömas av den andra parten. Detta kan anses stå i motsats till deras vilja att integrera hela dialogen i resultatet då en kreativ dialog som strävar mot innovativa idéer kan uppfattas som en lösning snarare än en integration av dialogen. Samtidigt kan en kreativ dialog antas vara det som gestaltaren föreslår och önskan om något som anses konventionellt föreslås av målgruppen. I det fallet finns fortfarande möjligheten att integrera båda förslagen, och därmed dialogen, i resultatet.

Vem som framför sin input i medborgardialoger är ytterligare en av samtliga intervjurespondenter identifierad aspekt att beakta. De menar att det i medborgardialoger finns en oro att man endast pratar med de som vill prata, och att de redan har yttrat sig. Dahlbäck förklarar att det finns en risk att man missar många medborgare när medborgardialoger genomförs, eftersom vissa är mer vana att ta för sig och oftare lyfter sina perspektiv än andra. Enligt Alvarsson-Hjorth märker man detta exempelvis vid samråds genomgångar av detaljplaner, till dessa träffar får alla komma, men det blir tydligt att endast de som är intresserade dyker upp. Av dessa är det ofta de högljudda som får sin åsikt hörd och Alvarsson-

Hjorth uttrycker svårigheten med detta; "Det svåra tycker jag blir rättviseperspektivet. Inte rent fysiskt, men blir det en jämlik plats eller inte?". Ett argument som betonar vikten av en representativ medborgardialog kommer från Kenniff & Sweeting (2013) som hävdar att det inte går att gestalta något utan att ta hänsyn till de som ska använda platsen, vilket kan tolkas som incitament till att se på underlättandet av en för samhället representativ medborgardialog som väsentlig. Vidare menar Kenniff & Sweeting (2013) att vi får med oss vår uppfattning av vad motparten vill ha sagt i en dialog, men denna uppfattning stämmer inte nödvändigtvis med vad motparten menade att formulera. Därför kan det anses extra viktigt att säkra en rättvis bild av allas perspektiv genom att prata med just de som inte ofta hörs i offentliga sammanhang.

Utmaningar de intervjuade landskapsarkitekterna upplevt i gestaltningsprocesser kan summeras i prövningen att garantera medborgarnas engagemang i en planeringsprocess, medborgarnas villighet att delta och mängden innovation de bidrar med, samt att deltagarna personligen ska uppleva ett positivt utfall av gestaltningsprocessen. Även motstridiga åsikter i dialogen är en svårighet gestaltaren behöver ta ställning till. Utifrån en sammanfattande tolkning av intervjurespondenternas svar och den undersökta litteraturen kan landskapsarkitektens yrkesmässiga ansvar i de slutgiltiga besluten belysas.

4.3.2 Landskapsarkitekternas erfarenheter av medborgardialoger

Att veta varför något utförs kan anses vara en viktig utgångspunkt i gestaltningsprocessen. Ljungman understryker vikten av att inför medborgardialogen formulera en målbild, syftet med dialogen; "Vad vill vi uppnå? Vad är viktigt? Är det kopplat till gestaltningen, eller är det ett generellt förtroende för samhället?". Arnstein (1969), White (1996), samt Faehnle & Tyrväinen (2013) betonar även de vikten av medvetenhet från planerarnas sida, att det finns ett mål för vad medborgardialogen ska innebära. Faehnle & Tyrväinen (2013) uttrycker liknande frågeställningar som Ljungman; Vad vill planerarna få ut av medborgardialogen? Varför involverar de medborgare i processen? Ska dialogen endast ha en legitimerande aspekt eller ska den skapas för att konsultera medborgarnas åsikter? Alvarsson-Hjorth tar upp ett exempel där följden av att ha klargjort en målbild i början av projektet är positiv för gestaltningsprocessen. Hon menar att en definierad målbild gör det lättare att gå tillbaka till vad kärnan av vad man funnit i medborgardialogen var; "Bearbetning är inte ovanligt, men ju mer man gör det desto större är risken att den starka idé och process man hade från början urvattnas med tiden". En tydlig målbild är därmed ett medel att undvika bearbetning som resulterar i gestaltning vars uttryck är skild från den tidiga medborgardialogens fynd. Genom Collins & Ison (2006) belyses emellertid att även andra skäl för medborgardialogen än medborgarinflytande kan finnas, såsom Ljungman uttrycker; är det ett generellt förtroende för samhället vi vill uppnå? Detta kan också innebära en lyckad process för de inblandade.

Lika väl som att veta varför något utförs är viktigt, så bör varför något inte utförs klargöras. Det menar Dahlbäck som uttryckte betydelsen av att innan

medborgardialogen startar vara tydlig med vilka resultat som kan förväntas inför fokusgruppen, vad som kan påverkas och hur lång tid detta kommer att ta. Det påståendet förstärks av steget att informera enligt deltagarstegen av Arnstein (1969) som påvisar vikten av att informera medborgarna om deras rättigheter, skyldigheter och alternativ, detta framhåller Arnstein som det första steget mot ett legitimt medborgardeltagande. Vidare menar hon att utöver ett legitimt medborgardeltagande bidrar detta även till en effektiv medborgardialog då planerarna vet vad de ska förhålla sig till i dialogen och fokusgruppen vet vad de kan efterfråga, men även vilka begränsningar som finns.

En, i vissa fall, begränsande faktor i medborgardialoger är tidsperspektivet inom projekt. Alvarsson-Hjorth lyfter detta som en på projekt påverkande aspekt. I projekt som pågår under en lång tid byts människor ut, hos exempelvis både planerarna och beställaren, och det innebär fler nya personer som ska ha en åsikt. Därmed finns alltid risken i tidiga medborgardialoger att det inte byggs en plats alls. Samtidigt är de dialogerna viktiga då det är då man kan vara med och påverka de större dragen. I tidiga skeden är möjligheten att påverka de stora dragen större, som konstaterat av Ljungman kan många saker redan vara bestämda inför medborgardialoger i senare skeden. Däremot finns det större chans att lyckas engagera medskapande i byggprocessen samt lyckas aktivera platsen så som tänkt när medborgardialogen sker senare. Denna problematik återfinns i Arnstein (1969), Monno & Khakee (2012) samt Faehnle & Tyrväinen (2013) då de påpekar att deltagande utan resultat är en tröttsam process som kan leda till missförtroende. Arnstein (1969) uttrycker vikten av att involvera medborgarna i ett tidigt skede, då deras möjligheter att ändra gestaltningen utefter sina önskemål ökar. Under vilken tidpunkt medborgarna ska involveras är alltså ett dilemma landskapsarkitekterna ställs inför. Att involvera medborgarna tidigt i gestaltungsprocessen, så att de kan få ett så stort inflytande som möjligt, men att deras input riskerar att ändras under projektprocessen ställs mot det motsatta; att involvera medborgarna sent i processen för att öka sannolikheten att deras perspektiv representeras i gestaltningen, men att deras möjligheter till inflytande reduceras. Att vara medveten om detta dilemma kan anses utgöra en god möjlighet till transparens gentemot fokusgrupper då de kan informeras om vilken del av processen de medverkar i och vad det innebär.

För att förstå hur en god plats ser ut för fokusgruppen i en medborgardialog finns flera tillvägagångssätt. Alvarsson-Hjorth beskriver hur de gick tillväga i medborgardialogen för Sporthotellet för att komma djupare i förståelsen av hur en trivsamt plats ser ut för fokusgruppen. De diskuterade vad en god utemiljö är för dem, vilka platser de gillar och hänger på. Bilder användes som stöd för att exemplifiera platser, i både fysisk utformning men också andra aspekter, så som vart ens vänner hänger. Planerarna ville förstå deras perspektiv utan att styra dem. Detta tillvägagångssätt kan kopplas till Kenniff & Sweeting (2013) som förklarar att genom att använda skissande, i detta fall bilder, kan båda parterna i dialogen uppleva den andres perspektiv. I upplevelsen av något kan det bedömas och en kreativ process möjliggörs, i detta fall att undersöka hur, av fokusgruppen, uppskattade platser ter sig. Alvarsson-Hjorth avslutar med att det var viktigt att utgå från deras perspektiv samtidigt som det är oundvikligt att föra in

landskapsarkitektens perspektiv. Samtidigt som en förståelse för fokusgruppens perspektiv eftersträvas i medborgardialogen betonar Ljungman att gestaltningen, ytterst, är planerarnas ansvar. En liknande tanke återfinns i Kenniff & Sweeting (2013) som menar att det är först när gestaltaren tagit ansvar över estetiken som kreativitet i en dialog kan flöda. I och med detta synsätt kan medborgardialogerna förstås som en källa för kreativitet där landskapsarkitekternas uppgift är att skapa en inbjudande och öppen atmosfär genom att estetiken redan är säkrad i och med deras kompetens.

Vikten av att undersöka en grupp som ofta inte representeras i dialoger eller kan nås med konventionella metoder betonas av Arnstein (1969), Faehnle & Tyrväinen (2013), Monno & Khakee (2012), samt White (1996). Det kan konstateras att en reflektion kring vilken fokusgrupp som inte ofta hörs har föranlett att samtliga landskapsarkitekter alternativt deras uppdragsgivare aktivt har sökt upp fokusgruppen unga kvinnor för att kunna föra en dialog utifrån deras perspektiv. Dahlbäck uppger att just unga kvinnor länge varit en grupp vars tillfredsställelse i det offentliga rummet haft en osäker approach. Att jobba med att uppsöka den här gruppen kan leda till att gestaltningsprocesser blir mer demokratiska och maktutjämnande enligt Ljungman. Utifrån White (1996) uppstår emellertid frågan om medborgardialoger med en fokusgrupp kan vara en garanti för att de talar för alla i liknande situation. Den frågan återfinns i somliga landskapsarkitekters konstaterande att många av de unga kvinnor som varit med i dialogen sedan flyttat ifrån stadsdelen. Medborgardialoger med fokus på just unga invånare kan därmed anses vara ännu ett lager på problematiken, i och med att det är en rörlig grupp ger det därmed en brist på garanti om att samtliga i denna målgrupp tillfredsställs under ett längre tidsperspektiv.

De erfarenheter som intervjurespondenterna vittnar om i detta kapitel kan samtliga finna stöd i undersökningens litteratur. Det kan därför konstateras som viktigt att i medborgardialoger tydliggöra för medborgardialogens deltagare vilka begränsningar samt möjligheter de har för att påverka gestaltningen, där en skillnad i dessa förutsättningar identifieras mellan tidig och sen medborgardialog i en gestaltningsprocess. Därutöver kan det konstateras att för arbetet mot en jämlik offentlig utemiljö är engagerandet av en fokusgrupp som ofta inte hörs i dialoger viktig, samtidigt kan inte integrationen av en fokusgrupp i gestaltningsprocessen säkerställa att gestaltningen tillfredsställer hela samhällets behov.

4.4 Sammanfattande diskussion

Utifrån intervjumaterialet vi har tagit del av, kan samtliga dialoger i sin helhet placeras enligt deltagarstegen framtagna av Arnstein (1969), i mellersta segmentet symboliskt deltagande. Detta då fokusgrupperna bestående av unga kvinnor har gett konsultation och uttryckt sina åsikter, samtidigt är vår tolkning av medborgardialogerna att de planerande parterna har besittit makten i vad som bestäms och avgjort idéernas genomförbarhet samt legitimitet. Det översta segmentet medborgarmakt, kan baserat på tolkning av intervjuerna, antas ha ansetts av landskapsarkitekterna som ett för stort medborgarinflytande som kan

leda till att deras legitimitet som landskapsarkitekter förminskas. Utifrån Bishop & Davis (2002) bör det emellertid poängteras att en givande gestaltningsprocess i sin helhet kräver olika nivåer av deltagarstegen och olika typer av deltagande. Detta kan exemplifieras i och med att medborgardialogerna utförts genom kontinuerliga möten, i enlighet med Collins & Ison (2006), vilket kan anses innebära ett medborgardeltagande högt upp på Arnsteins deltagarstege. Detta då deltagarna fått möjlighet att komma med direkt feedback på landskapsarkitekternas gestaltningsprocesser.

Det kan konstateras att medborgardialogernas relation till gestaltningen berörs av mängden möten som genomförs, då ett större antal möten möjliggör en utförlig kreativ process där fler perspektiv kan tas i beaktning (Kenniff & Sweeting 2013). Detta kan i sin tur kopplas till Ljungmans tanke om att fokus under medborgardialogerna främst borde syfta till att bygga en helhetsbild snarare än att undersöka önskemål baserade på specifika aktiviteter och föremål. Målet är då istället att skapa möten, relationer och samtal som utgör basen för gestaltningen. Vid kortare medborgardialoger kan frågor om önskemål antas vara det dialogen rymmer, medan relationer och samtal möjliggörs av flertalet möten.

De fyra medborgardialogerna har möjliggjort för feedback från fokusgrupperna och det kan noteras att samtliga intervjurespondenters syn på medborgardialogerna därav till stor del är positiva, samtidigt varierar deras uppfattning av resultatet utifrån gestaltningsprocessen. Exempelvis uttrycker Dahlbäck att det stora värdet med medborgardialogen i Rosens röda matta var att staden lyckades förmedla att de förstod att utvecklingen av offentliga miljöer kräver input från invånarna. Hans uppfattning om gestaltningsresultatet av Rosens röda matta, är att det inte är en optimal plats utifrån både opåverkbara förutsättningar, men också gestaltningen. Liknande åsikter uttrycks av Croner och Ljungman relaterat till deras respektive parkprojekt. Detta kan bero på en ständig reflektion och strävan mot utveckling hos landskapsarkitekterna, vilket kan anses vara incitament till att analysera medborgardialogens förhållande till gestaltningsprocessen. Genom vidare analys kan ramar och en målbild om hur medborgardialogen och gestaltningen ska förhålla sig till varandra utformas, då finns möjligheten att en hög kvalitet på medborgardialogens roll i gestaltningen skulle kunna garanteras.

För att säkerställa att de möten som arrangeras är optimalt utformade finns idag inte ett givet ramverk som de intervjuade landskapsarkitekterna har arbetat utifrån. Efter arbetet med Lina Sandells park, samt andra projekt i Gottsunda har Ljungman reflekterat över medborgardialoger i praktiken. Han upplever en diskrepans mellan teoriernas höga ambitioner och möjligheten att utföra dem i praktiken, där begränsad tid, samt resurser är påtagliga. Ljungman menar vidare att; "Man samtalar mycket om att man ska jobba med medborgardialog, men man definierar inte riktigt hur och varför, vilka avvägningar man måste göra och hur man resurssätter sådant". Han ser därmed en möjlighet i att precisera en praktik för hur man kan jobba med medborgardialoger i projekt. Dessa tankar tillsammans med vår uppfattning utifrån de övriga intervjurespondenternas syn på dialogerna indikerar att bristen av ett tydligt övergripande ramverk kan innebära

att medborgardialoger utformas på olika sätt vilket i sin tur kan leda till att de resultat som önskas av dialogerna inte kan garanteras.

Sammanfattningsvis anser vi att uppsatsens undersökning av hur de intervjuade landskapsarkitekterna ser på medborgardialoger i gestaltningsprocessen ger en beskrivande bild av en komplex relation mellan medborgardialogen och gestaltningsprocessen. Genom att undersöka ämnet med hjälp av intervjuer har vi, inom ramarna för denna uppsats omfång, samlat in de intervjuade landskapsarkitekternas syn på medborgardialoger för att studera deras arbete med dessa i gestaltningsprocessen. Gemensamt för alla intervjurespondenterna är att de trots vissa utmaningar uttrycker sig positiva till konceptet fokusgruppsbaserad medborgardialog. Det kan utöver detta antas att landskapsarkitekternas erfarenheter av dessa medborgardialoger troligen leder till en än mer gynnsam dialog vid nästa tillfälle de praktiserar verktyget. I och med dessa påståenden anser vi att det finns incitament för att skapa ett övergripande strukturförslag av hur medborgardialoger i gestaltningsprocessen ska utformas. Med avstamp i denna undersökning uppmuntras därmed studier som undersöker hur medborgardialogen i form av ett verktyg bör beaktas i gestaltningsprocessen.

Referenslista

Elektroniska källor:

- Berg och Dahl (u.å). *Rosens röda matta*.
<https://bergochdahl.com/rrm> [2023-01-31]
- Bishop, P. & Davis, G. (2002). Mapping public participation in policy choices. *Australian Journal of Public Administration*, 2002-12-18.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-8500.00255>
[2023-03-01]
- Björnson, M. (2014). *Rosens röda matta - stadsplanering på tjejs villkor*. I: Listerborn, C., Grundström, K., Claesson, R., Delshammar, T., Johansson, M. & Parker, P. (2017). *Strategier för att hela en delad stad: samordnad stadsutveckling i Malmö*. Malmö: Malmö högskola. 73-80. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1405215/FULLTEXT01.pdf#page=73>
[2023-01-30]
- Boverket (2014). *Beslut om stöd enligt förordningen (2013:1102) om stöd till utvecklingsprojekt för jämställda miljöer i städer och tätorter*. Boverket. [2023-02-06]
- Boverket (2019). *Uppföljning av stöd till utemiljöer i vissa bostadsområden*.
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2019/uppfoljning-av-stod-till-utemiljoer-i-vissa-bostadsomraden.pdf> [2023-03-20]
- Boverket (2022a). *Vad är medborgardialog*. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/vad_ar/ [2023-02-24]
- Boverket (2022b). *Varför satsa på utökad medborgardialog*.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/utokad/> [2023-02-03]
- Boverket (2023). *Alby Folkhälsopark*. Boverket. [2023-01-25]
- Botkyrka kommun (2020). *Utvecklingsprogram för Alby*.
<https://www.botkyrka.se/stadsplanering-och-trafik/botkyrka-vaxer/alby/andra-planer-och-program/utvecklingsprogram-for-alby> [2023-01-26]
- Bryman, A. (u.å). *Bryman kvalitativ intervju*.
http://www.kursplaneringen.se/files/Bryman_kvalitativ_intervju.pdf [2023-02-03]
- Collins, K. & Ison, R. (2006). *Dare we jump off Arnstein's ladder? Social learning as a*

- new policy paradigm*. I: Proceedings of PATH (Participatory Approaches in Science & Technology) Conference, 4-7 June 2006. Edinburgh.http://oro.open.ac.uk/8589/1/Path_paper_Collins_Ison.pdf [2023-03-01]
- Electronic Press. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-33194> [2023-03-09]
- Eriksson, L. & Björnsson, M. (2013). *En modell för fysisk stadsförnyelse i samverkan*. Malmö: Miljöförvaltningen, Malmö Stad. <https://innovationsplattformmalmoe.files.wordpress.com/2014/02/modell-fc3b6r-fysisk-stadsfc3b6rnyelse-i-samverkan.pdf> [2023-02-03]
- Faehnle, M. & Tyrväinen, L. (2013). I: *A framework for evaluating and designing collaborative planning - ScienceDirect*. Land Use Policy. 332–341. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264837713000690> [2023-03-09]
- Funkia (u.å). *Sporthotellet*. <https://funkia.se/projekt/sporthotellet/> [2023-02-24]
- Kenniff, T-B. & Sweeting, B. (2013). *There Is No Alibi in Designing: Responsibility and Dialogue in the Design Process*. Opticon1826, 16, (1). https://www.researchgate.net/publication/301347909_There_Is_No_Alibi_in_Designing_Responsibility_and_Dialogue_in_the_Design_Process doi:<http://dx.doi.org/10.5334/opt.bj> [2023-02-23]
- Khakee, A. (2006). Medborgardeltagande i samhällsplanering. I: Blücher, G. & Graninger, G. (2006). *Planering med nya förutsättningar: ny lagstiftning, nya värderingar*. Vadstena: Stiftelsen Vadstena forum för samhällsbyggande. 11-23. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:354952/FULLTEXT01.pdf#page=11> [2023-03-19]
- Malmö stad (u.å). *Rosengård*. <https://malmo.se/Stadsutveckling/Stadsutvecklingsomraden/Rosengard.html> [2023-01-30]
- Malmö stad (2000). *Översiktsplan för Malmö 2000*. Malmö: Stadsbyggnadskontor. <https://malmo.se/Stadsutveckling/Tema/Oversiktsplanering/Historiska-oversiktsplaner/Oversiktsplan-for-Malmo-2000.html> [2023-02-03]
- Monno, V. & Khakee, A. (2012). Tokenism or Political Activism? Some Reflections on Participatory Planning. *International Planning Studies*, 17, (1). 85-101. <https://doi.org/10.1080/13563475.2011.638181> [2023-02-28]
- Olofsson, G. (2015). *En forskningsbaserad essä om dialogens möjligheter och hinder*. https://www.mistraurbanfutures.org/sites/mistraurbanfutures.org/files/dialogens_mojligheter_och_hinder_final.pdf [2023-03-19]
- Polisen (u.å). *Utsatta områden - polisens arbete*. <https://polisen.se/link/1e92bc835a1f4d15a36a77bf5d4380e0> [2023-01-31]
- Semantix - A TransPerfect Company (u.å.). *Hur man transkriberar ljud till text – den ultimata guiden till transkription*. <https://www.semantix.com/se/resurser/blogg/guide-hur-man-transkriberar> [2023-03-09]
- Sherry R. Arnstein. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*. 35 (4), 216-224.

- <https://doi.org/10.1080/01944366908977225> [2023-03-02]
- Stockholms stad (2019). *Dialog med unga kvinnor om ny aktivitetspark i Kista*.
https://vaxer.stockholm/globalassets/projekt/rinkeby-kista-sdo/kista/sporthotellet/slutrappport-sporthotellet-dialog_20191215.pdf [2023-03-20]
- Stockholms stad (2023). *Rinkeby-Kista stadsförvaltning – Stockholms stad*.
<https://start.stockholm/om-stockholms-stad/organisation/stadsdelsforvaltningar/rinkeby-kista/> [2023-03-20]
- Söderling, L (2015). *Slutredovisning Alby Folkhälsopark*. Botkyrka kommun: Boverket. [2023-02-06]
- Uppsala kommun (2017). *Dialog om Lina Sandells park*.
<https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/publikationer/dialoger/dialog-om-lina-sandells-park/> [2023-02-19]
- Uppsala kommun (2022). *Lina Sandells park*. <https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/natur-parker-och-friluftsliv/parker-lekplatser-och-hundrastgardar/parker/lina-sandells-park/> [2023-02-19]
- Van den Brink, A., Bruns, D., Tobi, H. & Bell, S. (2016). *Research in Landscape Architecture: Methods and Methodology*. London, UNITED KINGDOM: Taylor & Francis Group. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/slub-ebooks/detail.action?docID=4741933> [2023-02-03]
- White, S. (1996) *Depoliticising development: The uses and abuses of participation, Development in Practice*. 6-15.
<https://doi.org/10.1080/0961452961000157564> [2023-02-27]

Tryckta källor:

- Wiedersheim-Paul, F & Eriksson, L (1997). *Att utreda forska och referera*. Uppl, 10. Solna: Liber. 229.
- Olsson, T (2009). *Medievardagen*. Malmö: Gleerup.
- Morgan, D.L (1997). *Focus groups as qualitative research*. Qualitative Research Methods Series 16. Uppl. 2. Thousands Oaks: Sage.
- Hylander, I. (1998). *Fokusgrupper som kvalitativ datainsamlingsmetod*. Uppl. 23. Linköping: Linköping University Electronic Press. 27.

Muntliga källor:

- Malin Croner, landskapsarkitekt, intervju 06/02-2023.
- Anders Dahlbäck, landskapsarkitekt, intervju 09/02-2023.
- Agnes Alvarsson-Hjorth, landskapsarkitekt, intervju 17/02-2023.
- Henrik Ljungman, landskapsarkitekt, intervju 23/02-2023.

Bilaga 1

Intervjuguide för medverkande landskapsarkitekter:

1. Vilket begrepp har ni använt i projektet för att benämna den dialog ni fört med målgruppen? (Vi (syftar på oss själva) har i intervjufrågorna valt att kalla det för medborgardialog.)

Om medborgardialogen/projektet

2. Hur gick medborgardialogen till?
3. Vad var din roll i projektet (vad var dina huvudsakliga uppgifter)? På vilket sätt var du delaktig i medborgardialogen?
4. Anser du att målgruppen som deltog i medborgardialogen fick tillräckligt med information och stöd från er planerare om hur en god utemiljö skapas?
5. Har du varit med om denna typ av medborgardialog förut?
6. Utgick uppbyggnaden av medborgardialogen utifrån något teoretiskt ramverk?

Gestaltningprocessen utifrån medborgardialogen

7. Hur gick gestaltningprocessen till? Var den kontinuerlig samtidigt som dialogen pågick eller började den efter själva dialogen?
8. På vilka sätt fick deltagarna influera parkens utformning?
9. Hur upplevde du gestaltningsarbetets resultat utifrån målgruppens åsikter?

Medborgardialogens betydelse för en landskapsarkitekt

10. Hur anser du att medborgardialogen påverkade ditt arbete som landskapsarkitekt?
11. Vad upplever du är svårt när man arbetar utifrån medborgardialoger på det här sättet?
12. Vad tycker du är givande när man arbetar utifrån medborgardialoger på det här sättet?
13. Är det någon målgrupp du hade velat skulle fått mer plats i deltagandeprocessen? (Och var det i sådana fall svårt att hitta intresserade

ur den målgruppen, eller berodde det på tidsbrist, engagemang eller något annat?)

14. Ser du någon utvecklingspotential i dialogen och dess process utifrån ditt, landskapsarkitektens och gestaltningens perspektiv?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.